

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum virtutes morales debeant dici cardinales, vel principales.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

io aut non & subtiliter dixit: quia cum habitu ad rationem constituit virtutis obiectum, & diuersa habitudo diuersam obiectum, passio q̄ secundum se importat aliquid abducens a ratione, importat aliquid egens virtute ad consonam reddendam ipsam rationi, & secundum diuersas proprii obiecti materias diuersimode ad rationem se habere potest. & sic diuersa virtutum obiecta constituit. Operatio autem quia secundum se rationi non repugnat secundum omnem sui obiecti materiam, eodem modo ad rationem se habet. Tertia autem, quia hic habes quasi exceptionem ab illa maxima, Magis, & minus non variant speciem: dico autem quasi exceptionem, quia reuera non est exceptio, sed per accidens magis & minus variant hic speciem quia per adiuncta eis diuersam specificam habitudinem ad rationem, vt in littera dicitur. Vltima autem, quia aurea est tota, & semper memorie mandanda: vnum tamen restat mirandum in hac materia, quare Aristoteles nullam virtutem moralem posuit circa passionem tristitiae propriam illi, & tot circa delectationis passionem, si suscepta esset hic proportio assignanda sufficienter virtutum moralium, reddenda esset ratio: sed quia nec author hoc suscepit, nec Aristoteles modo exponitur, alteri loco referetur.

Ad secundum dicendum, quod alia ratione diuersificantur passiones, & alia virtutes, sicut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod magis & minus non diuersificant speciem, nisi propter diuersam habitudinem ad rationem.

Ad quartum dicendum, quod bonum fortius est ad mouendum, quam malum: quia malum non agit nisi virtute boni, vt Dio dicit 4. cap. * de diu. no. vnde malum non facit difficultatem rationi, quae requirat virtutem, nisi sit excellens, quod videtur esse vnum in vno genere passionis. Vnde circa iras non ponitur nisi vna virtus, scilicet mansuetudo, & similiter circa audacias vna sola, scilicet fortitudo. Sed bonum ingerit difficultatem, quae requirit virtutem, etiam si non sit excellens in genere talis passionis: & ideo circa concupiscentias ponuntur diuersae virtutes morales, vt dictum est.

nimitas in irascibili. Bonum vero hominis in ordine ad alium non in arduitate habet, sed accipitur vt absolute sumptum, prout est obiectum passionum concupiscentibus: quod quidem bonum potest esse alicui delectabile secundum quod praebet se alteri vel in his quae serio fiunt, i. in actionibus per rationem ordinatis ad debitum finem: vel in his quae sunt ludus, i. in actionibus ordinatis ad delectationem tantum, quae non eodem modo se habent ad rationem sicut prima. In feriis autem se exhibet aliis alteri dupliciter. Vno modo, vt delectabilem decentibus verbis, & factis: & hoc pertinet ad quandam virtutem quam Aristoteles nominat amicitiam, & potest dici affabilitas. Alio modo praebet se aliquis alteri vt manifestum, per dicta & facta: & hoc pertinet ad aliam virtutem, quam nominat veritatem. Manifestatio enim propinquius accedit ad rationem, quam delectatio, & seria, quam iocosa. vnde & circa delectationes ludorum est virtus, quam Philosophus eutrapeliam nominat. Sic igitur patet, quod secundum Aristoteles sunt decem virtutes morales circa passiones, scilicet fortitudo, temperantia, liberalitas, magnificencia, magnanimitas, philotimia, mansuetudo, amicitia, veritas, & eutrapelia. & distinguuntur secundum diuersas materias, vel secundum diuersas passiones, vel secundum diuersa obiecta. Sic igitur addatur iustitia, quae est circa operationes, erunt omnes undecim.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia obiecta eiusdem operationis secundum speciem, eandem habitudinem habent ad rationem, non autem omnia obiecta eiusdem passionis secundum speciem: quia operationes non repugnant rationi, sicut passiones.

Ad secundum dicendum, quod alia ratione diuersificantur passiones, & alia virtutes, sicut dictum est.

Lib. 4. Ethic. 6. co. 5.

Li. 4. eth. c. 8. to. 5. Lib. 2. eth. c. 7. & lib. 4. eth. to. 5.

D. 8. 5.

In corp. ar.

cap. 4. par. 4. inter pri. & medium.

In corp. ar.

Vtrum virtutes morales debeant dici cardinales, vel principales.

DEINDE considerandum est de virtutibus cardinalibus.

ET CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

Primo, Vtrum virtutes morales debeant dici cardinales, vel principales.

Secundo, de numero earum.

Tertio, quae sint.

Quarto, Vtrum differant ab inuicem.

Quinto, Vtrum diuidantur conuenientes in virtutes politicas, & purgatorias, & purgati animi, & exemplares.

ARTICVLVS PRIMVS.

De virtutibus cardinalibus, in quinque articulos diuisa.

AD PRIMUM sic procedit. Vtrum virtutes morales non debeant dici cardinales, seu principales. Quae nex opposito diuiduntur, sunt simul naturae, vt dicitur in * Predicamentis, & sic vnum non est altero principalis: sed omnes virtutes ex opposito diuiduntur generis virtutis, ergo nulla earum debent dici principales.

2. Praet. Finis principalior est his quae sunt ad finem: sed virtutes theologicae sunt circa finem, virtutes autem morales sunt circa ea quae sunt ad finem, ergo virtutes morales non debent dici principales, seu cardinales, sed magis theologicae.

3. Praet. Principalis est quod est per essentiam, quod est per participationem: sed virtutes intellectuales participant ad rationale per essentiam, virtutes autem morales participant ad rationale per participationem, vt supra dictum est, ergo virtutes morales non sunt principales, sed magis virtutes intellectuales.

SED CONTRA est quod Ambrosius dicit super Lucam, exponens illud, Beati pauperes spiritu. Scimus virtutes esse quatuor cardinales, scilicet temperantiam, iustitiam, prudentiam, fortitudinem: haec autem sunt virtutes morales, ergo virtutes morales sunt cardinales.

RESPON. Dicendum, quod cum simpliciter de virtute loquimur, intelligimur loqui de virtute humana. Virtus autem humana, ut supra dictum est, fit in parte intellectus, quae requirit relectitudinem appetitus humani. n. virtus non solum facit in cultura bene agendi, sed ipsum est usum boni operis causa.

In tit. q. 61. aduerte Nouit, cardinalis vocabulum ab Ambroio forte primum introductum, a cardine fm Grammatici denotatum: quia non nisi metaphorice virtuti conuenit, & metaphorice a scientia eiecitur: sicut ab Aristotele in 2. Politico auctor metaphorice explanans, in quo sensu disputandum sunt in primi articuli titulo ait Cardinales, seu principales, cardines enim sustinentes ostium, principia sunt sustinentium fixaeque versandis ostij. Et inde cardinales ille dicitur res, seu dignitates, quae quasi sustinent, formant, alias, quasi sup eas innixas, quod est principatum tenere: & inde virtutes illae dicitur cardinales, quae virtuosam vitam sustinent, & super quas vniuersa studia virtutis firmantur, ac operum propria explet, quod est esse inter virtutes principales simpliciter, non respectu illius, vel illius. Et nota Nouit, quod in quaeritur de principalibus habitibus, sed virtutibus, ita quod intentione & intentione virtutis vt sic operatur, an principalis debeatur moralibus, quod est comparare morales intellectuales, duo enim tantum genera sunt virtutum genera humanarum, de quibus auctor testatur in corpore se loqui, & hoc propter virtutes theologicas.

Super Quaestiones sexagesimas primas.

In articulo 1. quod 61. nota virtus speculatiua, respiciens ad primum, & inde species, quam bene de analogia nominat alibi scripturamus.

Super Quaestiones 61. Articulum primum.

In articulo 1. quod 61. nota virtus speculatiua, respiciens ad primum, & inde species, quam bene de analogia nominat alibi scripturamus.

Super Quaestiones 61. Articulum primum.

Sat, sed fm imp. & factam rationem virtutis dicitur A
 virtus, quæ non requirit rectitudinem appetitus,
 quia solum facit facultatem bene agendi, non aut
 cauatur boni operis vsum. Constat aut, qd perfectum
 est principaliter imperfecto, & ideo virtutes, qd con-
 tinent rectitudinem appetitus, dicuntur principales:
 hmoi autem sunt virtutes morales, & inter intelle-
 ctuales sola prudentia, quæ est quodam modo mo-
 ralis est secundum materiã, vt ex * supradictis pa-
 tet: vnde conuenienter inter virtutes morales pon-
 untur illæ, quæ dicuntur principales, seu cardinales.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd quando genus
 vniocum diuiditur in suas species, tunc partes di-
 uisionis ex æquo se habent secundum ratione generis
 licet fm naturam rei vna species sit principa-
 lior, & perfectior alia, sicut homo alijs animalib.
 Sed quando est diuisio alicuius analogi, quod dicitur
 de pluribus secundum prius, & posterius, tunc
 nihil prohibet vnum esse principaliter altero, etiã
 secundum communem rationem: sicut substantia,
 principaliter dicitur ens, quàm accidens, & talis est
 diuisio virtutum in diuersa genera virtutum, eo qd
 bonum rationis non secundum eundem ordinem
 inuenitur in omnibus.

AD SECVNDVM dicendum, quod virtutes theo-
 logicæ sunt supra hominem, vt * supra dictum est.
 Vnde non proprie dicuntur virtutes humanæ, sed
 super humanæ, vel diuinæ.

AD TERTIVM dicendum, qd aliæ virtutes intelle-
 ctuales, & prudentia, etsi sint principaliores, quàm
 morales quantum ad subiectum, non tamen sunt
 principales quæ quantum ad rationem virtutis, quæ
 respiciunt bonum, quod est obiectum appetitus.

ARTICVLVS II.

*Vtrum sint quatuor virtutes car-
dinales.*

AD SECVNDVM sic procedit.
 Vt, qd non sint quatuor vir-
 tutes cardinales. Prudentia enim
 est directiua aliarum virtutum mo-
 raliu, ut ex supradictis patet: D
 sed id, quod est directiuum aliorum principaliter
 est: ergo prudentia sola est virtus principalis.

¶ 2. Præ. Virtutes principales sunt aliquo modo
 morales: sed ad operationes morales ordinamur p-
 rionem practicam, & appetitum rectum, ut dicitur in
 6. Ethic. ergo solæ duæ virtutes cardinales sunt.
¶ 3. Præ. Inter alias etiam virtutes una est principa-
 lior altera: sed ad hoc, qd virtus dicatur principalis,
 non requiritur, quod sit principalis respectu oïum,
 sed respectu quarundam: ergo videtur, quod sint
 multo plures principales virtutes.

SED CONTRA est, quod * Gregor. dicit in 2.
 Moral. In quatuor virtutibus tota bona operis stru-
 ctura conlurgit.

RESPON. Dicendum, qd numerus aliquorũ acci-
 pi potest aut fm principalia formalia, aut secundũ
 subiecta & utroq; modo inueniuntur quatuor car-
 dinales virtutes. Principium enim formale virtutis,
 de qua nũc loquimur, est ronis bonum, quod qui-
 dem dupliciter potest considerari. Vno modo, fm
 quod in ipsa consideratione rationis consistit, & sic
 erit una virtus principalis, quæ est prudentia. Alio
 modo, fm quod circa aliquid ponitur rationis or-
 do, & hoc vel circa operationes, & sic est iustitia:
 vel circa passiones, & sic necesse est esse duas virtu-
 tes. Ordinem enim rationis necesse est ponere cir-
 ca passiones, considerata repugnantia ipsarũ ad ra-
 tionem, quæ quidẽ potest esse dupliciter. Vno mo-
 do, secundum, quod passio impedit ad aliquid
 contrarium rationi, & sic necesse est, quod passio
 reprimatur, & ab hoc denominatur temperantia.
 Alio modo, secundum quod passio retrahit ab eo,
 quod ratio dicitur, sicut timor periculorũ, vel labo-
 rum, & sic necesse est, qd hõ firmetur in eo quod est
 rationis, ne recedat, & ab hoc denominatur forti-
 tudo. Et similiter secundum subiecta idem nume-
 rus inuenitur. Quadruplex enim inuenitur subie-
 ctum huius virtutis, de qua nunc loquimur, scilicet
 rationale per d essentiam, quod prudentia perficit:
 & rationale per participationem, quod diuidit
 in tria, id est, in uoluntatem, quæ est subiectum
 iustitiæ, & concupiscibilem, quæ est subiectum tẽ-
 perantiæ: & in irascibilem, quæ est subiectum for-
 titudinis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod prudentia est
 simpliciter principalior omnibus: sed aliæ ponun-
 tur principales unaquæque in suo genere.
AD SECVNDVM dicendum, qd rationale per par-
 ticipationem diuiditur in tria, ut * dictum est.
AD TERTIVM dicendum, quod omnes aliæ vir-
 tutes, quarum una est principalior alia, reducuntur
 ad prædictas quatuor, & quantum ad subiectum,
 & quantum ad rationes formales.

ARTICVLVS III.

*Super Questio. 61.
Artic. 3.*

*Vtrum aliæ virtutes magis debeant di-
ci principales, quàm ista.*

AD TERTIVM sic proceditur.
 Videtur, quod aliæ uirtutes
 magis debeant dici principales,
 quàm ista. Id enim quod est ma-
 ximum in unoquoque genere, uidetur esse princi-
 palius: sed magnanimitas operatur magnũ in om-
 nib. uirtutibus, ut dicitur in 4. Eth. * ergo magna-
 nimitas maxime debet dici principalis uirtus.

¶ 2. Præ. Illud per quod aliæ uirtutes firmantur, ut
 esse maxime principalis uirtus: sed humilitas est hu-
 iusmodi, dicit. n.† Greg. qd qui ceteras uirtutes sine
 humilitate congregat, quasi paleas in uentum por-
 tat. ergo humilitas uidetur esse maxime principalis.

¶ 3. Præ. Illud ut esse maxime principale, qd est pfe-
 ctissimum: sed hoc pertinet ad patientiam, secun-
 dum illud Iacob. 1. Patientia opus perfectum habet:
 ergo patientia debet poni principalis.

SED CONTRA est, quod * Tullius in sua Rhetori-
 ca ad has quatuor omnes alias reducit.

RESPON. Dicendum, qd sicut * supra dictũ est, hu-
 iusmodi quatuor uirtutes cardinales accipiuntur
 secundũ quatuor formales rones uirtutis, de qua lo-
 quimur. Quæ quidem in aliquibus actibus, uel pas-
 sionibus principaliter inueniuntur: sicut bonũ cõ-
 sistens in consideratione ronis, principaliter inue-
 nitur in iplo rationis imperio, non aut in consilio,
 neq; in iudicio, ut * supra dictum est. Similiter aut
 bonum rationis, prout ponitur in operationib. secun-
 dũ rationem recti, & debiti, principaliter inue-
 nitur in commutationib. uel distributionibus, quæ
 sunt ad alterum cum æqualitate. Bonum aut refræ-
 naodi passiones principaliter inuenitur in passio-
 nibus, quas maxime difficile est reprimere. In dele-
 ctationibus tactus. Bonum aut firmitatis ad standũ
 in bono rationis contra impetum passionũ, præci-
 pue

D. 119.

In isto arti.

Art. priorẽ
& poster. de
locis ubi no-
tatis. & 3.
dist. 33. q. 2.
art. 4. q. 4.

lib. 4. Eth.
ca. 2.

Homil. 7. in
Euang. in h.
il. 1. 3. o. in
1. 3. panis e
uani.

Lib. 2. de in-
uic. a. med.

Ar. præced.

q. 57. ar. 3.